

УДК 331.5

*M. Chornobay, State Agrarian and Engineering University in Podilya***FEATURES OF THE LABOR MARKET IN THE KHMELNITSKY REGION**

Annotation. Today, the labor market in Ukraine is characterized by heterogeneous structure that regional differences due to production, population, migration, social and other factors. In some regions there is a significant deterioration in the regional labor market imperfection is manifested in self-regulatory mechanisms, increasing the number of unemployed, the duration of unemployment, an unbalance of demand and supply of labor, the outflow of labor and distribution processes of illegal employment.

The current job market Khmelnytsky region is characterized by an imbalance between the needs of the labor market and training, supply and demand of labor, low wages, its late payment and job shadowing. At the regional level employment conditioned by regional characteristics and depends on the following parameters: the scope of application of labor in the territory; the ratio between the number of economically active population and total population; integration facilities of the local economy each other and each of them in a complex network of local commodity markets.

The labor market situation of Khmelnytsky region is characterized by a constant demand for skilled workers with a tool: fitters, turners, milling machine, electric and gas, painters, bricklayers, plasterers and more. There remains a strong demand drivers, vendors, chefs, sales manager, tractor drivers, workers in low-skilled manual jobs in agriculture, auxiliary workers.

In order to create conditions for the development of multifunctional rural settlements consider it appropriate to diversify economic activities in rural areas. Thus it is feasible to create: enterprises for processing agricultural raw materials; companies with production services farm; institutions of social infrastructure; industrial companies whose activities based on local resources (such as building materials, etc.); enterprises on the basis of crafts; development of rural «green tourism».

Keywords: market, labor market, employment, unemployment, rural, agriculture, non-agricultural activities, rural economy.

*М.М. Чорнобай, кандидат економічних наук, доцент ПДАТУ***ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ
В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ**

Сьогодні ринок праці в Україні характеризується неоднорідністю структури, що зумовлено регіональними відмінностями виробничих, демографічних, міграційних, соціальних та інших факторів. В окремих регіонах країни спостерігається суттєве погіршення ситуації на регіональних ринках праці, що проявляється у недосконалості механізмів саморегулювання, збільшенні кількості безробітних, тривалості безробіття, розбалансуванні попиту і пропозиції робочої сили, відтоці трудових ресурсів та поширенні процесів нелегального працевлаштування.

Ключові слова: ринок, ринок праці, зайнятість, безробіття, сільська місцевість, сільське господарство, несільськогосподарські види діяльності, сільська економіка.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України, як однієї з найбільших держав Європи, пов'язане з вирішенням таких важливих питань, як розбудова сучасної соціально орієнтованої економіки, відродження вітчизняного виробництва, відновлення соціально захищеності населення. У практичному вирішенні цих найгостріших проблем одне з центральних місць займає ринок праці, що, як невід'ємна складова ринкової економіки, забезпечує розподіл та перерозподіл суспільної праці по галузях господарства, видах та формах діяльності, в територіальному просторі, за критерієм максимально ефективного використання трудового потенціалу домашнього господарства, підприємства, регіону, держав та у відповідності зі структурою суспільних потреб та форм власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. В останні роки дослідженню проблем розвитку ринку праці приділяли увагу багато вітчизняних учених, серед яких Д.П. Богиня, О.А. Біттер, В.Я. Брича, В.С. Васильченко, О.А. Грішнова, М.І. Долішній, Г.І. Купалова, М.К. Орлатий, І.В. Прокопа, П.Т. Саблук, Л.О. Шепотько, В.В. Юрчишин, К.І. Якуба та ін. Ними вже напрацьовано теоретичні положення, на базі яких можна робити певні узагальнення та проводити подальші дослідження.

Формулювання цілей статті: дослідження сучасного стану та обґрунтування практичних рекомендацій щодо поліпшення функціонування регіонального ринку праці.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Ринкові відносини передбачають існування сукупності ринків, що охоплюють різні сфери людської діяльності: ринок капіталу, ринок товарів та послуг, ринок праці та ринок ресурсів. Визначальними серед факторів соціальної організації економіки є людина і її праця. Саме від включення людини у

продуктивну діяльність залежить дія усіх інших факторів, бо саме праця, як процес реалізації фізичних і творчих здібностей людини, є фактором суспільного прогресу, соціально-економічного розвитку та умовою задоволення різноманітних всезростаючих потреб людини. І без формування і розвитку соціально орієнтованого ринку праці неможлива побудова соціально орієнтованої економіки.

Одні вчені вважають, що ринок праці – це механізм (інститут), що поєднує, зводить разом продавців товару робоча сила (працівників) і покупців цього товару (роботодавців) [1, с. 771], інші – що він являє собою механізм узгодження інтересів роботодавців і найманої робочої сили, треті – що це специфічний вид товарного ринку, змістом якого є купівля-продаж товару особливого роду – робочої сили або спроможності людини до праці. Однак всі ці тлумачення не суперечать, а доповнюють одне одного, підкреслюють різні сторони змісту цієї категорії [2, с. 7].

Унаслідок негативних демографічних процесів в Хмельницькій області зменшується чисельність економічно активного населення (табл. 1).

Таблиця 1

**Економічно активне населення Хмельницької області за віковими групами,
статтю та місцем проживання (тис. осіб)**

Роки	Економічно активне населення у віці 15-70 років	У тому числі за віковими групами (років)						
		15-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60-70	працездатного віку
Усього по області								
2010	635,5	77,2	72,4	159,4	161,5	118,3	46,7	571,5
2011	627,6	79,4	74,6	149,3	161,7	119,8	42,8	566,5
2012	625,0	75,6	85,3	144,0	152,1	126,1	41,9	569,1
міські поселення								
2010	332,6	36,1	47,4	92,8	88,8	63,6	3,9	320,9
2011	344,0	40,3	50,9	88,8	90,6	68,0	5,4	329,8
2012	352,2	39,7	59,3	86,7	84,1	73,6	8,8	336,9
сільська місцевість								
2010	302,9	41,1	25,0	66,6	72,7	54,7	42,8	250,6
2011	283,6	39,1	23,7	60,5	71,1	51,8	37,4	236,7
2012	272,8	35,9	26,0	57,3	68,0	52,5	33,1	232,2

За досліджуваний період чисельність економічно активного населення зменшилася на 10,5 тис. осіб (1,7%). У міських поселеннях зростання вказаного показника відбувалося в основному за рахунок міграційних процесів.

У сільській місцевості відбулося катастрофічне зменшення чисельності економічно активного населення. За останні три роки це зменшення склало 30,1 тис. осіб або майже 10%. Вказане свідчить про втрату селом свого трудового потенціалу. У віковій структурі сільського економічно активного населення частка осіб до 40 років складає 43,6%, що свідчить про неефективну структуру трудових ресурсів в сільській місцевості Хмельницької області.

Сучасний ринок праці досліджуваного регіону характеризується дисбалансом між потребами ринку праці та підготовкою кадрів, попитом та пропозицією робочої сили, низьким рівнем заробітної плати, її несвоєчасною виплатою та тінізацією робочих місць. Вказана проблема є предметом гострої уваги обласної державної адміністрації, оскільки, в свою чергу, негативно відображається на оцінці соціально-економічного розвитку регіону. Враховуючи потенціал нашої області, є всі можливості для значного покращення рейтингових показників, у тому числі щодо зменшення рівня безробіття.

За досліджуваний період кількість зайнятого населення Хмельницької області зменшилася на 9,3 тис. осіб (1,6%). У зв'язку з економічною кризою найбільше скорочення зайнятості відбулося в галузі державного управління – на 21,5%, фінансової діяльності – 13,1; будівництва – 12,8%. Однак в окремих галузях спостерігалось зростання зайнятості: в сфері операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям – на 8,4%, в сільському господарстві та пов'язаних з ним галузях – на 4,5%.

Проблеми зайнятості сільського та міського населення в регіоні дещо різняться. Не дивлячись на те, що у сільській місцевості серед зайнятого економічною діяльністю населення частка осіб, які мали додаткову роботу, у 12 разів перевищує аналогічний показник по місту, основним джерелом додаткової роботи для сільських жителів виступає самозайнятість, переважно в особистому підсобному сільському господарстві (майже 97%). У той же час у місті більше 50% населення, яке має додаткову роботу, знаходить її в оптовій та роздрібній торгівлі, будівництві, освіті та охороні

здоров'я. Пов'язано це, головним чином, з активністю платоспроможного попиту, який у містах виявляється значно вищим, ніж у сільській місцевості. Саме цей чинник виступає визначальним при визначенні вектора руху сфери прикладання праці.

На регіональному рівні, зокрема в Хмельницькій області, зайнятість зумовлюється територіальними особливостями і залежить від таких параметрів: розвинутості сфери прикладання праці на території; співвідношення між трудоактивною і загальною чисельністю населення; інтегрованості об'єктів місцевого господарства між собою та кожного з них у складну мережу територіальних товарних ринків (тобто здатність суб'єктів ринку виробляти кінцевий продукт чи обмеженість їх діяльності певною проміжною стадією виробництва).

Дослідження показали скорочення сфери прикладання праці в досліджуваному регіоні. Кількість зареєстрованих громадян, не зайнятих трудовою діяльністю, за останні три роки зменшилася на 20,1%, натомість потреба підприємств у працівниках зменшилася в 2,2 раза. При цьому навантаження на одне вільне робоче місце та вакансію 2012 року склало 93 особи, що майже вдвічі більше 2010 року. Найвищим вказаний показник є в Новоушицькому (592 особи), Красилівському (524 особи), Летичівському (361 особа), Віньковецькому (344 особи) районах. Найменшим навантаження на одне вільне робоче місце є в Славутському (83 особи), Хмельницькому (90 осіб) та Чемеровецькому (97 осіб) районах.

Ситуація на ринку праці Хмельницької області характеризується постійним попитом на кваліфікованих робітників: слюсарів, токарів, фрезерувальників, електрогазозварників, малярів, мулярів, штукатурів тощо. Залишається значний попит на водіїв, продавців, кухарів, менеджерів зі збуту, трактористів, робітників на низькокваліфікованих ручних роботах у сільському господарстві, підсобних робітників. Також затребувані бухгалтери, медсестри, лікарі, інженери.

Кількість наявних вакансій 2012 року становила 33,4 тис. одиниць. Співвідношення чисельності незайнятих громадян та вакансій у січні-грудні 2012 року дорівнювало 2 особам (як і в січні-грудні 2011 року). Середній розмір оплати праці в розрахунку на вакансію становив 1295,0 грн.

Основні показники ринку праці у сільській місцевості Хмельницької області представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

Основні показники ринку праці у сільській місцевості Хмельницької області

Найменування показника	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Економічно активне населення, тис. осіб			
– у віці 15-70 років	302,9	283,6	272,8
– працездатного віку	250,6	236,7	232,2
Рівень економічної активності, %			
– у віці 15-70 років	72,5	68,9	67,2
– працездатного віку	78,0	74,2	72,4
Зайняте населення, тис. осіб			
– у віці 15-70 років	269,9	255,6	249,3
– працездатного віку	217,6	208,7	208,7
Рівень зайнятості, %			
– у віці 15-70 років	64,6	62,1	61,4
– працездатного віку	67,8	65,4	65,0
Безробітне населення, тис. осіб			
– у віці 15-70 років	33,0	28,0	23,5
– працездатного віку	33,0	28,0	23,5
Рівень безробіття, %			
– у віці 15-70 років	10,9	9,9	8,6
– працездатного віку	13,2	11,8	10,1
Економічно неактивне населення, тис. осіб			
– у віці 15-70 років	115,1	128,0	133,4
– працездатного віку	70,5	82,5	88,7

За досліджуваний період рівень зайнятості сільського населення регіону зменшився: рівень зайнятості населення у віці 15-70 років – на 3,2% і 2012 року склав 61,4%; рівень зайнятості працездатного

населення зменшився на 2,8% і звітного року склав 65%. Про скорочення сфери прикладання праці в сільській місцевості регіону свідчить зростання чисельності економічно неактивного населення.

На Хмельниччині рівень безробіття економічно активного населення складає 8,6%, а працездатного – 9,4%. У сільській місцевості вказані показники складають відповідно 8,6 і 10,1%. Разом з тим слід враховувати той факт, що сільськогосподарська галузь, як ніяка інша серед усіх сфер діяльності у сільській місцевості України, акумулює основну частину так званого прихованого безробіття. Оцінки його обсягів у сільськогосподарських підприємствах дають підстави зробити висновок про те, що реально в сільському господарстві зайнято набагато менше працюючих, аніж обліковується в статистичній звітності як окремо по сільській місцевості, так і в країні загалом. Величина зайнятих у сільському господарстві на сьогодні є завищеною щонайменше в 1,3-1,5 рази. У сучасних умовах аграрний сектор загнаний в економічну безвихідь. Головним фактором, що спричинив найбільший тиск на сільський ринок праці, став інтенсивний процес скорочення зайнятості населення у сільському господарстві.

У процесі реформування аграрної сфери постсоціалістичним країнам Центральної Європи вдалось уникнути масового безробіття селян значною мірою завдяки зосередженню в сільській місцевості переробки сільськогосподарської сировини, її зберігання та масового виробництва продуктів харчування.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок в даному напрямку. Враховуючи об'єктивну пріоритетність функціонування сільського господарства, як основи сільської економічної підсистеми, з метою створення передумов для багатофункціонального розвитку сільських поселень вважаємо за доцільне диверсифікувати економічну діяльність в сільській місцевості. При цьому доцільним є створення підприємств із переробки сільськогосподарської сировини; з виробничого обслуговування сільськогосподарських підприємств; закладів соціальної інфраструктури; промислових підприємств, діяльність яких базуватиметься на місцевих ресурсах (наприклад, будівельна сировина тощо); підприємств на основі використання народних промислів; розвиток сільського „зеленого туризму”. На нашу думку, диверсифікація виробничої діяльності та сфери послуг на селі забезпечить зайнятість сільського населення, сприятиме формуванню потужного середнього класу серед селян.

Недостатній розвиток у регіонах нових технологій взаємодії із працедавцями щодо підвищення мобільності робочої сили, малого бізнесу і підприємництва не дозволяє забезпечити високі темпи реалізації регіональної політики регулювання ринку праці. Для нівелювання існуючих проблем зайнятості населення, зниження тривалості безробіття, активізації мобільності населення щодо працевлаштування, зниження тінізації зайнятості необхідна координація державних та регіональних гілок влади, подальше вдосконалення державної фінансово-кредитної і податкової політики, що забезпечує економічну привабливість вітчизняних та іноземних інвестицій у регіони.

Список використаних джерел

1. Макконел К.Р., Брю С.Л. Экономикс. – Т. 1. – М., 1992.
2. Соціальне партнерство на ринку праці України: Навч. посібник / Ю.Н. Маршавин, С.В. Бакуменко, В.М. Данюк, О.С. Зінченко, А.М. Колот, Н.В. Мартиненко. – К., 1998. – 152 с.
3. Статистичний щорічник Хмельницької області за 2012 рік. Хмельницький: ГУС у Хмельницькій області. – 2013.
4. Статистический словарь / Гл. ред. М. А. Королев. – 2-е изд., перераб. и дод. – М.: Финансы и статистика. – 1989. – 623 с.
5. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» / Авт. кол.: А.С. Гальчинський, В.М. Геєць та ін.; Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.

Аннотация. Сегодня рынок труда в Украине характеризуется неоднородностью структуры, что обусловлено региональными различиями производственных, демографических, миграционных, социальных и других факторов. В отдельных регионах страны наблюдается существенное ухудшение ситуации на региональных рынках труда, проявляющееся в несовершенстве механизмов саморегулирования, увеличении количества безработных, продолжительности безработицы, разбалансировке спроса и предложения рабочей силы, оттоке трудовых ресурсов и распространении процессов нелегального трудоустройства.

Ключевые слова: рынок, рынок труда, занятость, безработица, сельская местность, сельское хозяйство, несельскохозяйственные виды деятельности, сельская экономика.